

Sifat dan motivasi penontonan filem dalam kalangan penonton filem di Malaysia

Ubong Imang

Fakulti Kemanusiaan, Seni dan Warisan
Universiti Malaysia Sabah

Bilangan penontonan filem khususnya penontonan di pawagam di Malaysia telah meningkat dengan pesat sekali. Misalnya pada tahun 2005, bilangan penontonan filem di pawagam mencecah angka 25.92 juta dan, pada tahun 2014, bilangan ini telah meningkat lebih dari sekali ganda iaitu, kepada 61.80 juta (www.finas.gov.my). Terdapat banyak faktor yang menyumbang kepada peningkatan bilangan penontonan filem di Malaysia. Antaranya ialah faktor kepesatan kemajuan industri perfileman sejagat, perubahan gaya hidup masyarakat dan pertumbuhan pesat ekonomi negara yang menyumbang kepada peningkatan keupayaan berbelanja khususnya untuk aktiviti hiburan dalam kalangan penduduk di Malaysia. Bagi tujuan pemasaran filem khususnya filem tempatan, adalah penting untuk mengetahui dan mengambilkira sifat dan motivasi penontonan filem dalam kalangan penonton. Sehubungan itu, artikel ini bertujuan untuk mengenalpasti dan menilai sifat dan motivasi penontonan filem di Malaysia dengan memberi fokus kepada perbezaan dan persamaannya di antara penonton filem tegar dan penonton filem tidak tegar. Dua persoalan utama yang ingin dikupas melalui artikel ini. Pertama, adakah wujud perbezaan kecenderungan sifat dan motivasi penontonan di antara kumpulan responden yang dikaji? Kedua, sekiranya ada, apakah implikasinya kepada pemasaran industri filem tempatan? Borang soal selidik digunakan sebagai instrumen kajian. Sebanyak 1337 borang soal selidik telah berjaya diedarkan dalam kalangan pengunjung pawagam yang dipilih secara rawak di tujuh bandar iaitu, Kota Kinabalu, Kuching, Johor Bahru, Kuala Lumpur, Klang, Kuantan dan Alor Setar. Dapatan kajian mendapati, perbezaan sifat dan motivasi penontonan filem yang ketara di antara kumpulan responden yang dikaji adalah dalam tiga aspek iaitu medium penontonan, faktor dorongan penontonan dan jenis filem yang diminati.

Kata Kunci: Penontonan filem, sifat dan motivasi, filem.

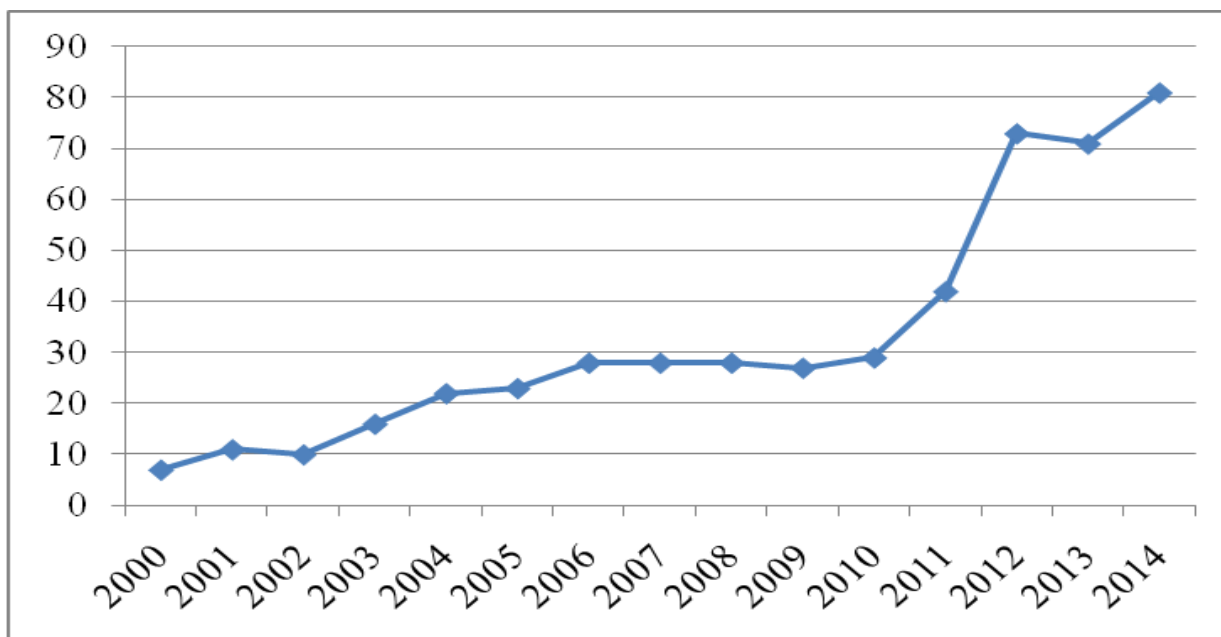
Pengenalan

Filem dilihat sebagai satu medium untuk menstrukturkan proses pengeluaran makna dalam masyarakat (Juliana & Mahyuddin, 2009). Pada dekad ini, selain sebagai saluran penyampaian makna kepada masyarakat, filem juga berperanan sebagai saluran hiburan dan bagi sesetengah pihak khususnya yang bergiat secara langsung dalam bidang perfileman, filem dilihat sebagai sumber penjanaaan kapital dan punca untuk mengaut keuntungan. Industri perfileman sedang berkembang dengan pesat. Perkembangan filem

yang pesat dipancu oleh kemajuan dalam bidang teknologi pembikinan filem dan teknologi penyiaran. Selain itu, proses globalisasi dan permintaan yang kian meningkat terhadap aktiviti hiburan ekoran peningkatan keupayaan berbelanja dan perubahan gaya hidup dalam kalangan penduduk bukan saja di Malaysia malah di seluruh pelusuk dunia juga menyumbang kepada kepada kepesatan perkembangan industri perfileman sejagat. Malaysia tidak terkecuali dari arus perkembangan ini. Perkembangan industri perfileman yang pesat di Malaysia dibuktikan bukan sahaja dalam konteks peningkatan kuantiti dan kualiti fasiliti penontonan terutamanya pawagam dan skrin tayangan, tetapi juga dari segi peningkatan jumlah penontonan, filem yang dihasil dan ditayangkan, jumlah kutipan dan lesen perfileman yang dikeluarkan.

Bilangan pawagam di Malaysia meningkat daripada 68 buah pada tahun 2006 kepada 134 buah pada tahun 2014 (www.finas.gov.my). Bilangan penontonan filem dan kutipan daripada tayang filem juga meningkat dengan ketara sekali. Misalnya, dalam selang masa kurang dari 10 tahun, bilangan penontonan filem di pawagam di Malaysia meningkat lebih dari sekali ganda iaitu, daripada 25.92 juta pada tahun 2005 kepada 61.80 juta pada tahun 2014. Manakala, jumlah kutipan kasar tayangan filem di Malaysia juga telah meningkat lebih dari dua kali ganda iaitu, daripada RM217.35 juta pada tahun 2005 kepada RM760.26 juta pada tahun 2014. Dalam konteks senario perkembangan tersebut, filem tempatan turut memperlihatkan kemajuan yang memberangsangkan khususnya pada dekad kebelakangan ini. Misalnya, bilangan lesen perfileman di Malaysia telah meningkat daripada 576 pada tahun 2006 kepada 1,348 pada tahun 2014. Bilangan filem tempatan yang dihasilkan dalam setahun juga turut memperlihatkan peningkatan yang sangat positif. Misalnya, pada tahun 2000, bilangan filem tempatan yang ditayangkan di pawagam di seluruh Malaysia hanyalah 7 buah filem. Jumlah ini telah bertambah kepada lebih dari 20 buah filem sejak tahun 2004 dengan tahun 2014 mencatat jumlah tayangan filem tempatan yang paling tinggi di pawagam iaitu, 81 buah filem (www.finas.gov.my).

Rajah 1: Bilangan tayangan filem cekera, 2000 – 2014

Selari dengan itu, jumlah kutipan kasar tayangan filem tempatan juga meningkat iaitu, daripada RM10.64 juta pada tahun 2000 kepada RM97.29 juta pada tahun 2012 (www.finans.gov.my). Walau bagaimanapun, jika dibanding dengan jumlah keseluruhan kutipan kasar tayangan filem di pawagam di Malaysia, kutipan kasar yang dicatat oleh filem tempatan adalah sangat rendah. Misalnya, pada tahun 2012, kutipan kasar tayangan filem tempatan daripada keseluruhan kutipan kasar tayangan filem di pawagam di Malaysia hanya sekitar 16 peratus, berbanding 68.15 peratus yang dicatatkan oleh filem Inggeris.

Sebahagian daripada filem tempatan yang ditayangkan tidak mendapat sambutan yang hangat daripada penonton menyebabkan kerugian di pihak pengeluar filem. Misalnya pada tahun 2012, kos produksi filem tempatan di Malaysia dianggarkan RM123.49 juta namun, kutipan kasar yang diperolehi daripada tayangan filem pada tahun tersebut jauh lebih rendah iaitu RM97.29 juta. Hal ini turut juga dapat diperhatikan melalui penelitian antara tahun 2000 – 2012 iaitu, daripada 348 buah filem yang ditayangkan di pawagam, hanya 6.03 peratus (21 buah filem) berjaya mengutip kutipan tayangan kasar melebihi RM5 juta dengan hanya dua daripada 21 buah filem tersebut mencatat kutipan kasar tertinggi iaitu, KL Gangster dan Ombak Rindu yang berjaya mengutip kutipan kasar tayangan melebihi RM10 juta. Ini bermaksud, sungguhpun industri perfileman di Malaysia sedang berkembang dengan pesat namun, sebahagian besar pasaran perfileman di negara ini masih lagi didominasi dan didorong oleh filem asing terutama filem Inggeris.

Penonton filem di Malaysia terdedah kepada pilihan penontonan filem yang luas (Fauziah Kartini, *et.al.*, 2009). Selain filem tempatan, filem-filem keluaran luar negara

terutama filem-filem keluaran Hollywood, Bollywood, Jepun, Hong Kong dan Korea juga turut berada dalam pasaran. Justeru itu, filem-filem tempatan perlu bersaing untuk memenangi penonton untuk menonton filem tempatan. Berdasarkan perkembangan filem semasa seperti mana yang dibincangkan di bahagian awal, masih terdapat banyak ruang yang perlu diperbaiki untuk memantapkan serta memperkukuhkan kedudukan filem tempatan dalam arus perkembangan industri perfileman semasa termasuklah, keperluan untuk memahami perilaku penontonan filem dalam kalangan penonton filem di Malaysia. Artikel ini bertujuan untuk menyumbang ke arah itu iaitu, dengan menilai kecenderungan sifat dan motivasi penontonan filem dalam kalangan penonton filem di Malaysia. Bagi mencapai tujuan tersebut, dua objektif digariskan iaitu, pertama, mengenalpasti sifat dan motivasi penontonan filem dalam kalangan penonton filem yang dikaji dan kedua adalah menilai perbezaan kecenderungan sifat dan motivasi dalam kalangan mereka dan implikasinya kepada pemasaran filem tempatan.

Responden yang dikaji adalah dalam kalangan penonton filem. Dalam konteks ini penonton filem yang dikaji dikategorikan kepada tiga kumpulan mengikut kekerapan penontonan dalam sebulan iaitu, penonton filem tidak tegar, penonton filem tegar dan penonton filem paling tegar. Kekerapan penontonan dipilih sebagai garis pembentuk kategori responden dalam perbincangan artikel ini kerana kepentingannya sebagai indikator yang membezakan perilaku penontonan, pengetahuan dan pengalaman dalam kalangan responden dan, seterusnya mempengaruhi persepsi dan kecenderungan sifat dan motivasi dalam kalangan mereka. Sehubungan itu, perbincangan dalam artikel ini dipandu oleh dua persoalan utama. Pertama, adakah wujud perbezaan kecenderungan sifat dan motivasi penontonan filem mengikut kategori penonton filem yang dikenalpasti? Kedua, sekiranya ada, apakah implikasinya kepada pemasaran industri filem tempatan?

Data dan Metod Kajian

Perbincangan dalam artikel ini berdasarkan dua sumber data utama iaitu, data sekunder dan data primer. Data sekunder diperolehi daripada pelbagai sumber termasuklah laman web rasmi dan laporan yang diterbitkan oleh organisasi yang berkaitan seperti FINAS, artikel persidangan dan keratan surat khabar. Data sekunder diteliti dan dianalisis untuk mendapat latar belakang perkembangan industri perfileman di Malaysia. Data primer pula dikutip melalui kaedah temubual bersemuka dengan responden. Seramai 1337 orang responden yang ditemubual. Responden dipilih secara rawak dalam kalangan pengunjung

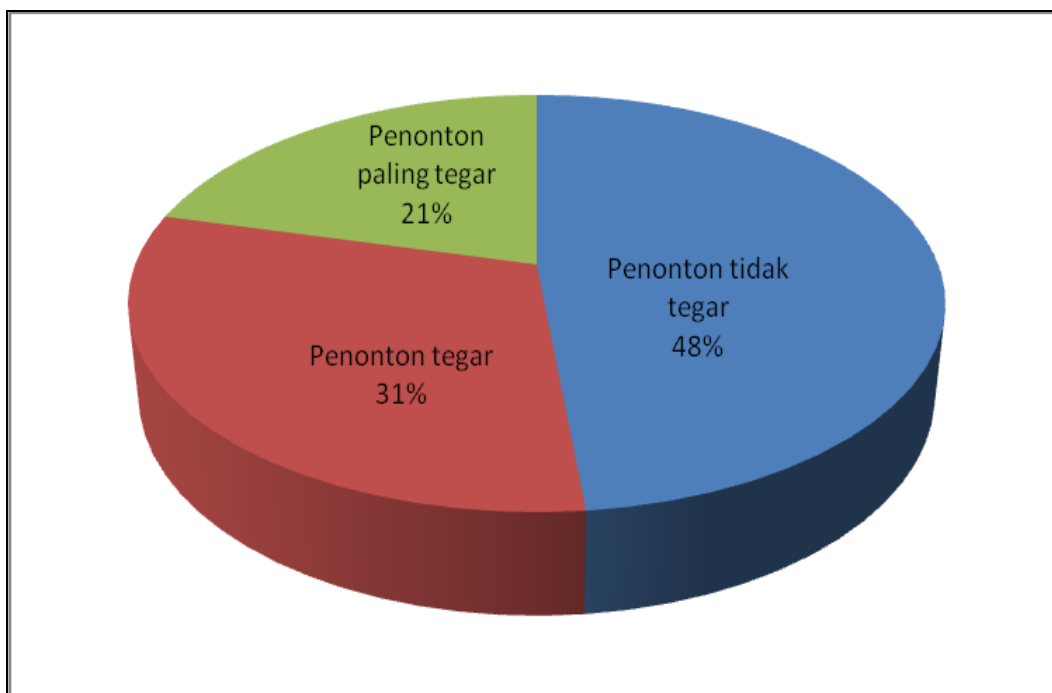
pawagam. Pawagam yang dipilih sebagai lokasi kajian adalah pawagam utama yang terletak di kawasan tumpuan orang ramai di tujuh bandar iaitu Kota Kinabalu, Kuching, Kuala Lumpur, Johor Bahru, Kuantan dan Alor Setar. Tujuh bandar ini dipilih untuk mewakili lima zon utama iaitu, Zon Sabah, Zon Sarawak, Zon Selatan, Zon Tengah dan Zon Utara, Malaysia. Soalan soal selidik yang seragam dibentuk dan digunakan untuk memandu proses temubual yang dijalankan. Soalan soal selidik dibentuk dengan tujuan untuk mendapatkan maklumat tentang persepsi responden berkait dengan kecenderungan penontonan filem dalam kalangan mereka.

Penemuan Kajian

Kategori penontonan dan profil responden

Responden dikategorikan mengikut kekerapan penontonan seperti mana yang telah dinyatakan dalam bahagian 1.0. Responden yang menonton filem dua kali dan kurang dalam tempoh sebulan dikategorikan sebagai kumpulan penonton filem tidak tegar. Manakala bagi responden yang menonton filem sebanyak tiga hingga empat kali sebulan pula dikategorikan sebagai kumpulan penonton filem tegar dan responden yang menonton filem lebih daripada empat kali dalam sebulan dikategorikan sebagai kumpulan penonton filem paling tegar. Daripada 1337 responden yang ditemubual, kira-kira 48.4 peratus daripada mereka adalah dalam kategori kumpulan penonton tidak tegar, 30.6 peratus pula dalam kategori kumpulan penonton filem tegar dan selebihnya iaitu, 21 peratus dalam kategori kumpulan penonton filem paling tegar.

Rajah 2: Peratusan responden mengikut kategori responden

Asas kepada pengkategorian ini adalah maklumat yang diperolehi daripada temubual yang dijalankan dalam kalangan responden iaitu, sebilangan besar responden (78 peratus) yang menonton filem tiga kali dalam sebulan mendefinisikan diri mereka sebagai penonton filem tegar. Manakala 73.7 peratus yang menonton filem dua kali dan kurang dalam sebulan mengakui diri mereka penonton filem tidak tegar. Dalam konteks dapatan hasil kajian ini, jelas wujud tahap konsensus yang tinggi dalam kalangan responden bahawa yang menonton filem dua kali dan kurang dalam sebulan adalah penonton filem tidak tegar dan lebih daripada dua kali sebulan adalah penonton filem tegar. Walau bagaimanapun untuk tujuan pemerician dapatan kajian, kategori penonton filem tegar, dipecahkan kepada dua kumpulan iaitu, penonton filem tegar dan penonton filem paling tegar, memandangkan peratusan pertindihan bagi penontonan 3-4 kali sebulan dalam kalangan responden yang mendefinisikan diri mereka adalah penonton tidak tegar agak tinggi iaitu, hampir 20 peratus (rujuk Jadual 1).

Jadual 1: Pengkategorian penontonan mengikut kekerapan berdasarkan persepsi responden

	Kekerapan Menonton Filem Sebulan				Total
	1 & < Sebulan	2 Sebulan	3-4 Sebulan	5 & > Sebulan	
Penonton Tegar	8.2%	13.9%	42.8%	35.2%	100.0%
Penonton Tak Tegar	42.9%	30.8%	18.9%	7.4%	100.0%

Alor Setar menunjukkan peratusan responden dalam kategori penonton filem paling tegar yang tinggi iaitu, 49.33 peratus. Purata bilangan penontonan responden di Alor Setar dalam kategori penontonan ini ialah 11 kali dalam sebulan. Tren ini berbeza dengan negeri lain yang menunjukkan tren di sebaliknya iaitu, semakin tinggi kekerapan penontonan semakin rendah peratusan yang dicatatkan. Manakala negeri yang mencatat peratusan penonton filem tidak tegar paling tinggi ialah Sarawak. Negeri ini juga mencatat peratusan responden paling sedikit dalam kategori penonton filem paling tegar, diikuti oleh Sabah. Umumnya dapatan ini selari dengan data yang dikeluarkan oleh finas yang menunjukkan bahawa wujud peningkatan yang tinggi iaitu, sebanyak 3.7 kali ganda bilangan penontonan filem di Kedah antara tahun 2006 dan 2012. Peningkatan ini adalah antara yang tertinggi yang dicatatkan bagi tempoh tersebut (www.finas.gov.my). Perbezaan tren yang wujud antara tempat, besar kemungkinan berkaitan dengan aspek seperti tingkat pembangunan kawasan, sosio-ekonomi dan budaya setempat, fasiliti penontonan seperti pawagam dan ketersampaian kepada penontonan filem alternatif seperti internet, CD dan televisyen prabayar seperti ASTRO.

Jadual 2: Peratusan responden mengikut negeri dan kategori penontonan

	Kota Kinabalu	Kuching	Kuala Lumpur	Johor Bahru	Kuantan	Alor Setar
Penonton filem tidak tegar	45.63	61.94	45.00	53.89	50.38	33.33
Penonton filem tegar	45.00	33.55	31.43	26.79	31.30	17.33
Penonton filem paling tegar	9.38	4.52	23.57	19.31	18.32	49.33
Total	100	100	100	100	100	100

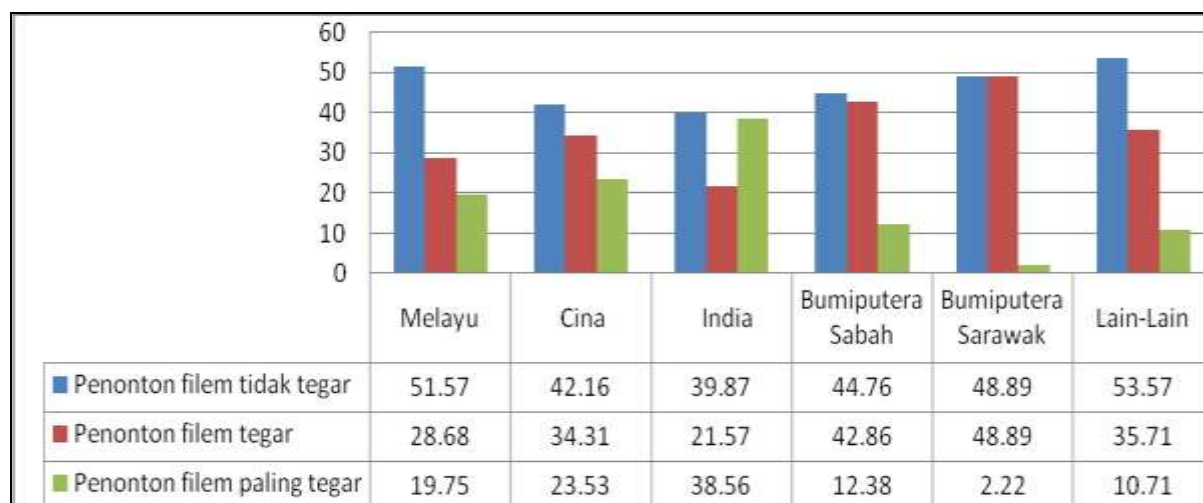
Umumnya, purata penontonan filem dalam kalangan responden ialah 3.47 kali dalam sebulan. Majoriti yang menonton filem dalam lingkungan nilai purata tersebut ialah responden yang berumur 30 tahun dan ke bawah. Jadual 3 menunjukkan sebahagian besar daripada responden dalam kategori umur tersebut jatuh dalam kumpulan penonton tegar dan paling tegar. Manakala lebih daripada separuh responden yang berumur 30 tahun dan ke atas adalah dalam kumpulan penonton tidak tegar.

Jadual 3: Kumpulan responden mengikut kategori umur

	Kategori Umur					Total
	15 Ke Bawah	16-21 Tahun	22-30 Tahun	31-40 Tahun	41 Ke Atas	
Penonton tidak tegar	15 37.5%	194 43.4%	235 44.8%	103 57.2%	100 68.5%	647 48.4%
Penonton tegar	16 40.0%	158 35.3%	166 31.7%	43 23.9%	26 17.8%	409 30.6%
Penonton paling tegar	9 22.5%	95 21.3%	123 23.5%	34 18.9%	20 13.7%	281 21.0%
Total	40 100.0%	447 100.0%	524 100.0%	180 100.0%	146 100.0%	1337 100.0%

Jika diteliti mengikut etnik, tren agihan responden mengikut kategori penonton agak seragam kecuali bagi etnik India. Sebahagian besar responden etnik India jatuh dalam kategori penonton filem tegar dan paling tegar. Malah responden dalam kalangan etnik India adalah yang mencatat peratusan tertinggi dalam kumpulan penonton filem paling tegar iaitu, 38.6 peratus. Hampir separuh (42.37 peratus) daripada responden etnik India dalam kategori penonton paling tegar menonton filem sebanyak 9 hingga 11 kali dalam sebulan. Antara faktor yang dilihat penting menyumbang kepada perbezaan yang wujud ini ialah faktor sosio-budaya dan pengaruh filem dari luar terutamanya filem Bollywood.

Rajah 3: Peratusan bilangan responden mengikut etnik dan kategori penonton

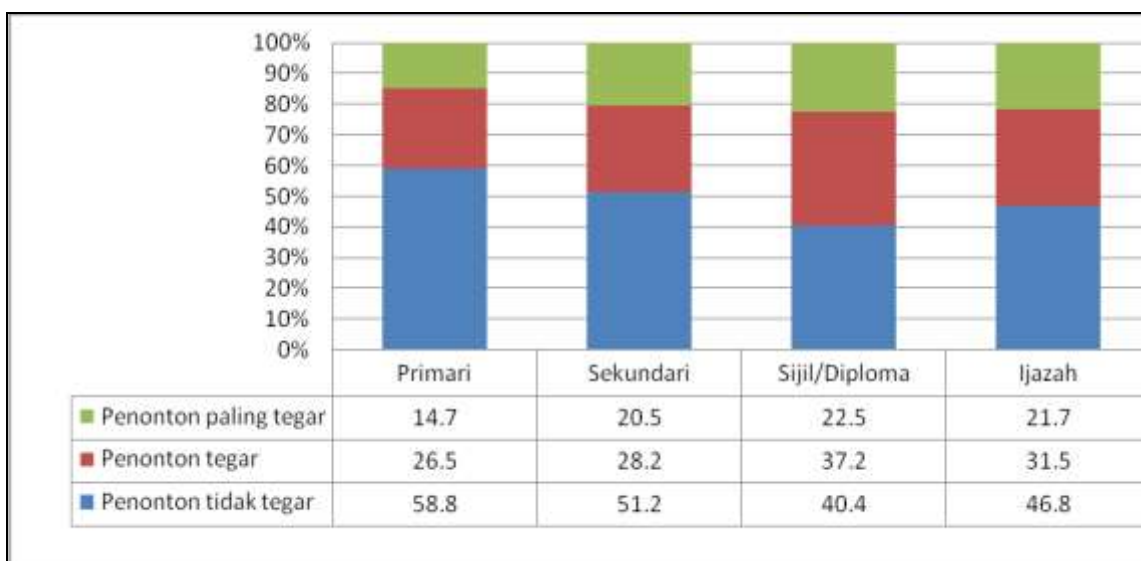
Pelajar menunjukkan peratusan yang paling tinggi dalam kategori penonton filem tegar dan tidak tegar (rujuk Jadual 4). Hakikatnya, pelajar adalah dalam lingkungan umur di bawah 30 tahun dan tidak mempunyai komitmen yang berat selain daripada membuat ulangkaji. Pada umumnya juga mereka suka berhibur dan berpeluang untuk berbuat demikian terutama pada hujung minggu termasuklah menonton filem terutamanya di pawagam. Manakala responden yang tidak mempunyai sebarang pekerjaan mencatat peratusan yang paling tinggi dalam kategori penonton filem tidak tegar. Harga tiket menonton filem di pawagam yang tinggi iaitu, RM8 hingga RM15 sudah tentu membebankan dan seterusnya menghalang golongan ini untuk menonton filem dengan lebih kerap.

Jadual 4: Peratusan responden mengikut pekerjaan dan kategori penontonan

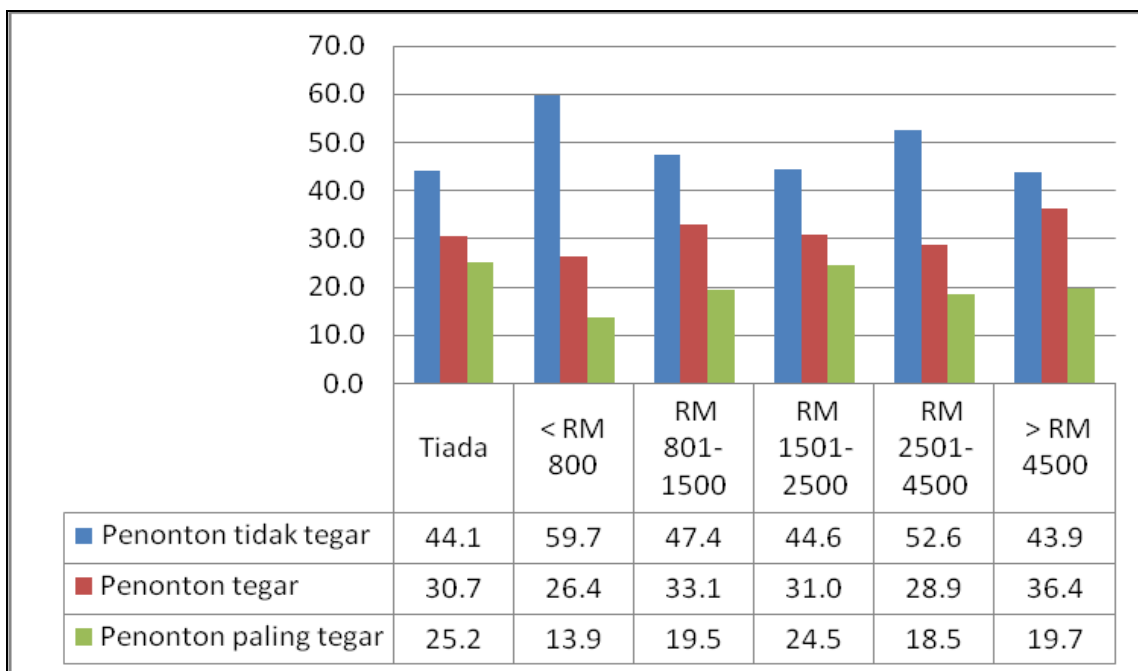
	Kerajaan	Swasta	Bekerja Sendiri	Tidak Bekerja	Pelajar
Penonton filem tidak tegar	54.76	47.04	55.22	75.44	39.43
Penonton filem tegar	28.57	30.06	29.85	14.91	36.86
Penonton filem paling tegar	16.67	22.90	14.93	9.65	23.71
Total	100	100	100	100	100

Rajah 4 dan Rajah 5 di bawah menunjukkan wujud tren yang segaram antara hubungan taraf pendidikan dan pendapatan dengan kategori penontonan iaitu, semakin tinggi kekerapan penontonan semakin rendah peratusan responden. Walau bagaimanapun jika diteliti lebih lanjut, responden yang mempunyai tahap pendidikan primari dan berpendapatan kurang dari RM800 mencatat peratusan penonton paling tegar yang rendah.

Rajah 4: Peratusan responden mengikut taraf pendidikan dan kategori penontonan

Rajah 5: Peratusan responden mengikut pendapatan dan kategori penontonan

Hasil dapatan analisis dalam bahagian ini menunjukkan responden dalam kategori penonton tegar dan paling tegar adalah dalam kalangan golongan muda dan sebahagian besar masih menuntut sama ada di peringkat sekolah menengah, kolej mahupun universiti. Ciri lain yang dapat dikenalpasti ialah sebahagian besar daripada mereka dalam kategori penontonan ini berpendidikan dan berpendapatan sederhana dan, majoriti daripada mereka bekerja dalam sektor swasta. Selain itu, dapatan analisis juga mendapati etnik dan tempat juga mempengaruhi karekteristik penontonan filem.

Kecenderungan sifat dan motivasi penontonan

Bahagian ini menerangkan kecenderungan penontonan filem dalam kalangan responden mengikut kategori penontonan yang dikenalpasti dengan memberi fokus kepada perbezaan dan persamaan yang wujud. Kecenderungan sifat dan motivasi penontonan responden dinilai dalam beberapa aspek penting iaitu, medium penontonan filem yang disukai, sumber perolehan maklumat penontonan, dorongan dan tarikan kepada penontonan filem, jenis filem, genre dan tema yang diminati dan kepuasan penontonan yang ingin dinikmati. Maklum balas daripada responden ke atas aspek tersebut adalah dalam bentuk tahap kepentingan atau persetujuan berpandukan kepada skala likert iaitu, 1 hingga 5. Bagi tujuan perbincangan dalam bahagian ini, nilai 4 (setuju/penting) dan 5 (paling setuju/penting) sahaja yang dianalisis dan dibentangkan. Tujuannya ialah untuk membantu meringkaskan data dan seterusnya memudahkan perbincangan.

Sumber maklumat dan medium penontonan filem

Terdapat banyak saluran maklumat dan medium penontonan yang wujud pada hari ini ekoran ledakan teknologi maklumat dan penyiaran. Kepelbagaian saluran tersebut memberi alternatif kepada penonton dan pada masa yang sama meningkatkan ketersampaian kepada penonton filem. Sehubungan itu, tidak wujud kecenderungan dalam memilih sumber maklumat penonton dalam kalangan ketiga-tiga kumpulan responden. Namun begitu, jelas bahawa saluran maklumat yang bersifat konvensional masih lagi mendapat tempat sebagai saluran maklumat penonton filem dalam kalangan responden pada ketika ini. Misalnya, televisyen, cerita dari mulut ke mulut dan akhbar adalah tiga saluran maklumat yang menduduki tempat teratas dalam pilihan ketiga-tiga kumpulan responden. Walau bagaimanapun, tidak dapat dinafikan bahawa saluran maklumat alternatif seperti internet sudah mulai mendapat tempat dalam pilihan penonton filem. Internet terletak pada kedudukan ketiga penting bagi responden dalam kategori penonton penonton tegar. Peratusan yang hampir sama dicatat oleh kategori penonton paling tegar. Sehubungan itu, peningkatan ketersampaian yang semakin tinggi kepada kemudahan internet di seluruh negara dijangka akan menjadikan internet sebagai saluran maklumat penonton yang sangat penting pada masa yang akan datang. Penyediaan maklumat tentang filem yang ditayangkan dan ruang tempahan tiket atas talian oleh pihak pawagam ketika ini boleh dilihat sebagai usaha awal ke arah menggunakan sepenuhnya kemudahan internet dalam konteks pemasaran filem.

Jadual 5: Peratusan (penting dan paling penting) mengikut sumber maklumat

Sumber maklumat	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Internet	48.2	62.5 (3)	60.5
TV	65.1 (1)	65.3 (2)	65.1 (2)
Poster	34.4	56.5	49.5
Akhbar/majalah	52.9 (3)	57	62.3 (3)
Maklumat dari mulut ke mulut	61.5 (2)	68.5 (1)	69.8 (1)

Jadual 6 menunjukkan bahawa panggung wayang masih lagi menjadi medium penontonan filem yang penting terutama bagi responden dalam kategori penonton tegar dan paling tegar. Sekitar 80 peratus daripada responden dalam kedua-dua kategori penontonan ini mengakui mereka kerap menonton filem di panggung wayang. Menonton filem di panggung wayang sudah tentu memberi kepuasan yang tinggi terutamanya dari segi pengalaman dan kepuasan dalam konteks kualiti gambar, kesan bunyi, berhibur dan bersosial berbanding menonton filem di rumah. Penguasaan pengalaman dan pencapaian

tahap kepuasan yang tinggi dalam konteks tersebut sangat bermakna dan dipentingkan dalam kalangan penonton filem yang benar-benar meminati filem.

Selain panggung wayang, responden juga mengakui kerap menonton filem melalui televisyen prabayar seperti ASTRO dan CD/DVD. Lebih daripada 50 peratus responden bagi ketiga-tiga kategori penontonan mengakui kerap menonton filem melalui medium ini. Jadual 6 juga menunjukkan bahawa medium internet mulai menyusup dan mengambil tempat sebagai medium penontonan filem yang penting. Internet berada pada kedudukan kedua tinggi sebagai pilihan dalam kalangan responden kategori penonton paling tegar.

Jadual 6: Peratusan (kerap dan paling kerap) mengikut medium penontonan

Genre filem	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Panggung wayang	56.7 (2)	84.1 (1)	79.7 (1)
Internet (youtube, download)	44.5	50.5	56.6 (2)
TV terrestrial	46.2	34.5	33.9
TV prabayar (ASTRO)	56.8 (1)	54.8 (2)	56.2 (3)
CD/DVD	53 (3)	53.5 (3)	54.8

Dorongan dan tarikan penontonan filem

Menonton sesuatu filem terutamanya di pawagam merupakan pilihan yang melibatkan tindakan membuat keputusan. Pada kebiasaanya, sesuatu keputusan akan diambil atas dorongan sesuatu perkara. Jadual 5 di bawah menunjukkan faktor-faktor yang mendorong responden menonton filem. Tiga faktor pendorong utama yang dikenalpasti ialah populariti sesuatu filem (filem box office), minat terhadap filem dan dorongan daripada rakan. Walau bagaimanapun, tiga faktor ini ternyata lebih cenderung mendorong responden dalam kumpulan penonton tegar dan paling tegar untuk menonton filem berbanding dengan responden dalam kategori penontonan tidak tegar. Jadual 5 juga menunjukkan bahawa kawan lebih mempengaruhi responden untuk menonton filem berbanding ahli keluarga mereka. Pola ini seragam di antara ketiga-tiga kategori penontonan.

Jadual 5: Peratusan (penting dan paling penting) mengikut faktor dorongan penontonan filem

Faktor pendorong	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Kerana minat	47.8 (3)	80.1 (2)	84.6 (1)
Mengikut keluarga	34.5	39.1	39.1
Ajakan kawan	48.2 (2)	73.7 (3)	66 (3)
Kebosanan	40.2	62.8	58
Filem Box Office	56.3 (1)	82.6 (1)	76.7 (2)

Sehubungan itu, tidak hairanlah sebahagian besar daripada responden mengakui mereka sering menonton filem bersama dengan sahabat handai mereka berbanding dengan keluarga. Dalam konteks ini, penontonan filem bukan lagi hanya dilihat sebagai satu bentuk hiburan tetapi juga sebagai satu saluran untuk bersosial yang penting dalam situasi masyarakat pada hari ini.

Jadual 6: Peratusan (selalu) mengikut teman menonton

Teman	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Bersendirian	7.4	14.7	34.3
Keluarga	30.6 (2)	35.5	37.9
Sahabat handai	50.5 (1)	78.7 (1)	74.9 (1)
Rakan sekerja	20.2	36.8 (2)	39.3 (2)

Berdasarkan Jadual 7 di bawah, jalan cerita adalah faktor tarikan penontonan filem yang penting bagi ketiga-tiga kumpulan responden. Dengan kata yang lain, jalan cerita yang berkualiti dan menarik adalah ciri tarikan utama kepada sesebuah filem yang sekaligus akan menarik penonton menonton filem tersebut. Selain itu, dapatan kajian juga mendapati bahawa pelakon dan pengaruh cerita dari mulut kawan mereka juga memainkan peranan yang penting dalam menarik minat penonton untuk menonton sesuatu filem.

Jadual 7: Faktor yang mempengaruhi penontonan

Faktor tarikan	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Jalan cerita/tema	84.1 (1)	85.3 (1)	73.0 (1)
Pengaruh	44.1	53.1	51.2
Pelakon	69.6 (2)	74.5 (2)	67.2 (2)
Ulasan filem	57.3	66.3 (3)	53.8
Pengaruh cerita kawan	62.1 (3)	74.5 (2)	58.4 (3)

Jenis filem, genre dan tema yang diminati

Selain filem Malaysia, filem dari negara lain seperti Amerika Syarikat, Cina, Korea, Jepun dan Indonesia juga terdapat dan ditayangkan di Malaysia. Ini telah memberi saingan yang sengit kepada pasaran filem Malaysia. Sungguhpun begitu, berdasarkan Jadual 8, filem Malaysia adalah antara pilihan teratas bagi ketiga-tiga kumpulan responden. Walau bagaimanapun, jelas bahawa filem Inggeris yang menjadi pilihan utama jauh mencatat peratusan yang tinggi berbanding dengan filem Melayu dan filem yang lain terutamanya, dalam kalangan responden kategori penonton tegar dan paling tegar iaitu, melebihi 80 peratus.

Jadual 8: Peratusan (minat dan sangat minat) mengikut jenis filem

Filem	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Filem Cina	24.3	31.3	32
Filem Hindi/Tamil	21	21.5	32
Filem Jepun/Korea	30.8 (3)	39.8 (3)	41.7 (3)
Filem Inggeris	69 (1)	83.1(1)	80.4 (1)
Filem Indonesia	29.7	30.7	30.7
Filem Malaysia	68 (2)	66.7 (2)	55.5 (2)

Manakala, genre filem yang paling diminati oleh ketiga-tiga kumpulan responden adalah filem komedi. Lebih satu pertiga daripada responden bagi ketiga-tiga kategori penonton mengakui mereka meminati filem komedi, diikuti filem aksi dan filem seram (rujuk Jadual 9). Sungguhpun begitu, tidak wujud kecenderungan yang jelas dalam konteks tema filem yang diminati dalam kalangan responden bagi ketiga-tiga kategori penonton. Walau bagaimanapun, responden dalam kategori penonton tidak tegar dan penonton tegar lebih ramai meminati filem yang bertemakan kekeluargaan, pengembaraan dan percintaan. Berbeza dengan penonton paling tegar di mana, tiga tema teratas yang paling diminati ialah selain percintaan, tema yang berunsurkan peperangan dan jenayah (rujuk Jadual 10).

Jadual 9: Peratusan (minat/sangat minat) mengikut genre filem

Genre filem	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Filem aksi	67.4 (2)	78.2 (2)	67.3 (2)
Filem komedi	80 (1)	84.5 (1)	74.3 (1)
Filem romantik	54	66.4	58.5
Filem serius (drama)	38.4	42.7	35.9
Filem animasi	51.2	63.6	52.4
Filem sains fiksyen	49.6	66.0	54.0
Filem seram (Hantu)	55.3 (3)	64.6	53.2
Filem seram (thriller)	52.3	68.4 (3)	60.0 (3)

Jadual 10: Peratusan (minat/sangat minat) mengikut tema filem

Genre filem	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Kekeluargaan	61.6 (1)	62.6 (2)	46.7
Percintaan	56.7 (3)	61.1 (3)	59.8 (1)
Keagamaan	53.8	49.1	36.0
Peperangan	45.3	57.6	53.0 (3)
Sejarah dan 'period movie'	43.7	47.2	32.0
Pengembaraan	57.8 (2)	69.1 (1)	50.5
Kemasyarakatan	45.4	45.8	35.6
Jenayah	47.6	56.5	58.0 (2)
Kebudayaan	40.8	42.6	37.1

Kepuasan penontonan filem

Melalui hasil dapatan kajian yang ditunjukkan dalam Jadual 11, wujud kecenderungan yang sama dalam kalangan ketiga-tiga kumpulan responden. Ketiga-tiga kumpulan responden cenderung mementingkan kepuasan penontonan dari segi dapat berhibur bersama keluarga dan sahabat handai, merehatkan minda dan menenangkan jiwa. Berdasarkan dapatan ini, jelas membuktikan bahawa filem adalah saluran penting untuk bersosial, berhibur dan mendapatkan ketenangan dari kekusutan dan tekanan yang dihadapi.

Jadual 11: Peratusan (penting/sangat penting) mengikut jenis kepuasan penontonan

Titik Keuasan penontonan filem	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Menenangkan jiwa	59.5 (3)	68 (3)	59.1 (3)
Merehatkan minda	75.6 (2)	82.2 (2)	74.4 (2)
Memberi inspirasi dalam hidup	38.4	51.1	41.9
Mempelajari perkara yang baru	39.8	52.3	38.1
Menghayati budaya dan sejarah	40.5	48.3	33.5
Berhibur bersama keluarga dan sahabat handai	79.5 (1)	87.5 (1)	75.4 (1)

Persepsi dan kecenderungan umum

Berdasarkan perbincangan dalam bahagian sebelum ini, filem Malaysia adalah filem yang kedua paling diminati oleh responden selepas filem Inggeris. Ini membuktikan bahawa filem Malaysia mendapat tempat dalam pilihan penonton. Walau bagaimanapun, berdasarkan Jadual 12 di bawah, jelas menunjukkan bahawa filem Malaysia masih lagi di tahap yang perlu diperbaiki. Peratusan rendah yang dicatat dalam hampir semua aspek yang dinilai menunjukkan bahawa responden masih tidak berpuas hati dengan pencapaian filem Malaysia semasa. Ini juga dibuktikan dengan hanya sekitar 50 peratus sahaja responden yang bersetuju bahawa filem Malaysia memang filem yang bagus dan berkualiti. Aspek seperti penggunaan teknologi, promosi filem dan, kualiti skrip dan jalan cerita adalah aspek yang perlu dipertingkatkan untuk memastikan daya saing filem tempatan lebih kukuh.

Jadual 12: Peratusan (setuju/sangat setuju) mengikut aspek kualiti filem Malaysia

	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Para pelakon berkualiti	55.1	52.8	50.6
Pengarah berkualiti	51.6	51.1	45.6
Skrip dan jalan cerita berkualiti	53.3	47.4	40.2
Penggunaan teknologi menarik	39.7	40.6	38.4
Promosi filem mencukupi	48.4	50.3	40.5
Filem Melayu memang bagus	51.9	51.0	44.9

Lebih dari 80 peratus responden berpendapatan bahawa masa tayangan filem yang sesuai bagi mereka ialah pada hujung minggu. Ini selari dengan tujuan penontonan mereka iaitu untuk melepaskan tekanan dan berhibur bersama rakan atau keluarga. Manakala dari segi waktu tayangan pula, responden lebih selesa menonton pada waktu malam dan petang berbanding di waktu pagi atau tengahari.

Jadual 13: Peratusan (sesuai/sangat sesuai) mengikut masa tayangan

Masa tayangan	Penonton tidak tegar	Penonton tegar	Penonton paling tegar
Musim cuti sekolah	78	74.3	68.3
Hujung minggu	82.8	84.3	81.1
Hari bekerja (luar waktu pejabat)	25	32.0	23.4
Waktu malam	49.7	63.4	65.9
Waktu pagi	15	17.6	16.8
Waktu petang	42.6	49.6	41.0

Berdasarkan Jadual 14, umumnya kemudahan penontonan mengikut pendapat responden adalah agak memuaskan. Bilangan pawagam bertambah dan kebanyakannya terletak dalam pusat membeli belah. Lokasi yang sedemikian membolehkan pengguna menjalankan aktiviti pelbagai di satu bumbung, oleh yang demikian ianya dapat menjimatkan masa. Walau bagaimanapun, kebersihan panggung wayang masih menjadi isu terutamanya bagi penonton paling tegar. Hanya 60.5 peratus daripada responden dalam kategori ini bersetuju keadaan panggung adalah bersih.

Jadual 14: Peratusan (setuju/sangat setuju) terhadap harga tiket, kualiti penontonan dan filem asing.

	Penonton tidak tegar (%)	Penonton tegar (%)	Penonton paling tegar (%)
Harga tiket berpatutan	62.2	69.5	64.8
Lokasi panggung sesuai	74.6	78.2	74.7
Keadaan panggung bersih	71.4	74.1	60.5
Filem asing lebih hebat	74.8	86.3	78.6

Berdasarkan perbincangan hasil dapatan dalam bahagian ini, jelas menunjukkan wujud persamaan kecenderungan sifat dan motivasi dalam kalangan responden bagi ketiga-tiga kategori penontonan. Ini dapat dilihat dari aspek faktor tarikan penontonan, genre filem yang diminati dan titik kepuasan yang ingin dirasai oleh mereka melalui penontonan. Responden dari ketiga-tiga kategori penontonan cenderung meminati genre filem komedi dan mementingkan jalan cerita ketika membuat pertimbangan untuk menonton sesuatu filem. Selain itu, tujuan penontonan filem dalam kalangan responden dari ketiga-tiga

kategori penontonan juga sama iaitu, untuk meluangkan masa berhibur bersama rakan dan keluarga serta untuk merehatkan minda.

Manakala perbezaan kecenderungan yang ketara dalam kalangan responden dari ketiga-tiga kategori penontonan pula berkait dengan aspek seperti medium penontonan, dorongan atau motivasi penontonan dan jenis filem. Kumpulan responden penonton filem tegar dan filem paling tegar lebih cenderung menonton filem di panggung wayang berbanding dengan responden penonton tidak tegar. Kedua-dua kumpulan responden tersebut juga lebih cenderung menonton filem Inggeris dan dorongan penontonan mereka lebih didorong oleh minat mereka terhadap filem dan reputasi filem tersebut iaitu, sama ada filem *box office* atau sebaliknya.

Kesimpulan

Tidak dinafikan industri perfileman di Malaysia telah berkembang dengan pesat. Berdasarkan dapatan kajian yang dibincangkan dalam artikel ini, dirumuskan bahawa filem bukan hanya sekadar aktiviti hiburan untuk menenangkan minda dan jiwa, malah juga berperanan sebagai satu aktiviti sosial yang penting. Dengan kata lain menonton filem terutamanya di panggung wayang telah menjadi satu aktiviti sosial yang boleh menghubungkan ikatan antara rakan dan juga keluarga. Untuk menggalakkan aktiviti ini secara sihat, perlu ada usaha diambil untuk memastikan kemudahan pawagam ditingkatkan dan sesuai untuk semua golongan masyarakat atau keluarga. Selain itu, saluran penontonan filem lain selain pawagam juga perlu ditingkatkan bagi meningkatkan kesampaian kepada penontonan filem dan sekaligus memperluaskan pasaran filem terutamanya filem tempatan. Dalam usaha untuk merencanakan pemasaran filem, pakej penontonan bersama keluarga dengan promosi harga yang berpatutan juga boleh diperkenalkan untuk menggalakkan penonton menonton bersama keluarga terutama bagi filem tempatan atau filem yang membawa unsur kekeluargaan dan pengajaran.

Berdasarkan kajian ini, sebahagian besar penonton filem tegar dan paling tegar adalah dalam kalangan golongan muda, pelajar dan berpendapatan sederhana. Oleh yang demikian adalah menjadi cabaran untuk menarik lebih ramai penonton filem selain golongan tersebut terutamanya golongan yang berumur, bekerja dan berpendapatan tinggi untuk menonton filem dan seterusnya menyokong industri filem tempatan. Oleh kerana sebahagian daripada golongan ini sukar mencari masa terluang untuk ke pawagam, perluasan penontonan filem melalui medium penontonan alternatif seperti internet,

televisyen prabayar dan CD/DVD dilihat sebagai langkah penting untuk menembus pasaran dalam kalangan golongan ini.

Selain itu, dapat juga dirumuskan melalui kajian ini bahawa filem Malaysia mendapat tempat dalam pilihan penonton filem di Malaysia. Beberapa filem Malaysia seperti filem *The Journey*, *KL Gangster* dan *Ombak Rindu* berjaya menembusi minat ramai penonton filem Malaysia sehinggakan kutipan kasar penjualan tiket mencecah puluhan jutaan ringgit. Oleh itu, tidak keterlaluan jika dikatakan filem Malaysia mempunyai potensi untuk ditingkatkan penontonannya sebagai mana tahap penontonan filem keluaran luar negara seperti Amerika Syarikat, India, Hong Kong dan Jepun. Walau bagaimanapun, untuk menarik lebih banyak penontonan filem Malaysia, perlu ada usaha diambil oleh pengusaha filem dan pihak kerajaan untuk mempertingkatkan kualiti filem tersebut khususnya dari segi teknologi perfileman, kualiti lakonan dan pengarahannya, jalan cerita dan promosi filem yang lebih menyakinkan. Ini adalah kerana pada hakikatnya penonton filem masa kini telah lebih pandai menilai kualiti sesebuah filem. Usaha ke arah itu boleh dibantu melalui penubuhan dan pengukuhan institusi atau pusat latihan khas untuk tujuan tersebut. Keperluan ini adalah mendesak untuk memastikan filem tempatan kekal berdaya saing kerana persaingan dari filem asing dijangka akan lebih sengit pada masa hadapan.

Rujukan

- "Data Filem Cereka Tempatan 2010- 2015 (JUN)" (atas talian) <http://www.finas.gov.my/index.php?mod=industry&sub=filemmalaysia>. Dicetak 24 September 2015.
- "Kutipan dan Penontonan Untuk Semua Filem Asing & Tempatan di Pawagam 2006 - 2015 (JUN)" (atas talian) <http://www.finas.gov.my/index.php?mod=industry&sub=filem-malaysia>. Dicetak 24hb September 2015
- "Tayangan Filem Cereka Tempatan 2000" (atas talian) <http://www.finas.gov.my/index.php?mod=industry&sub=cereka&p=Filem2000>. Dicetak 24hb September 2015
- "Tayangan Filem Cereka Tempatan 2014" (atas talian) <http://www.finas.gov.my/index.php?mod=industry&sub=cereka&p=Filem2014>. Dicetak 24hb September 2015
- Fadli al-Akiti. 2012. Mampukah filem kita ke persada dunia? *Dewan Masyarakat* (Ogos 2012).
- Hasrul Hashim & Bahiyah Omar. 2011. Transformasi Penyiaran Televisyen melalui Internet: Kajian Perhubungan Kepuasan Terhadap Pengguna Remaja. *Jurnal Komunikasi*. **27**(1):146-169.
- Johan Jaafar. 2012. Filem tempatan perlukan bahan sastera. *Berita Harian*. 26 September 2012

Juliana Abdul Wahab dan Mahyuddin Ahmad. 2009. Filem Box Office dan Ideologi: Satu kajian Terhadap Filem-Filem Terpilih di Malaysia. *Wacana Seni Journal of Arts Discourse*. **8**: 44-68.

Norliza Mohamad Zakaria. 2010. Kualiti penonton filem. *Utusan Malaysia*. 2 November 2010.

Fauziah Kartini, Faridah Ibrahim dan Mohd Safar Hasim. 2009. Penontonan Filem Cekara di Malaysia: Tingkah Laku, Citarasa, Persepsi dan Harapan. FINAS: Kuala Lumpur.